

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**УКРАЇНА І СВІТ:
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ
БЕЗПЕКИ ТА СПІВПРАЦІ**

**МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції**

28 жовтня 2022 року

**Ірпінь
2022**

О. М. Тур,

*доктор педагогічних наук,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»,
Полтава, Україна*

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ЗА УМОВ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ

Широкомасштабне вторгнення росії в Україну спричинило виникнення ряду серйозних проблем в нашій освіті. Перш за все, це стоюється вимушеного переміщення значної кількості населення України та руйнування й пошкодження закладів освіти внаслідок воєнних дій. Одним із пріоритетних напрямів нашої держави є збереження життя і здоров'я молоді та забезпечення реалізації її права на освіту.

За умов військового часу освітній процес в українських закладах вищої освіти проводиться в *очній, дистанційній та змішаній* формах.

Очна форма хоч і вважається традиційною, але має деякі відмінності, порівняно із звичним форматом. Щоразу після оголошення сигналу небезпеки «Увага! Повітряна тривога» усі учасники освітнього процесу організовано спокійно, без паніки переміщуються в укриття. Залишати укриття дозволено тільки після оголошення по гучномовному зв'язку інформації про скасування сигналу «Увага! Відбій повітряної тривоги». Оскільки не в усіх укриттях є можливість продовжувати різні види занять (лекційні, практичні, семінарські, лабораторні тощо), вивчення матеріалу виноситься на самоопрацювання із представленням результату роботи на дистанційній платформі, або в інший спосіб за попередньою домовленістю.

Дистанційна форма навчання дозволяє здобувачам освіти опановувати навчальний матеріал віддалено, не відвідуючи закладів вищої освіти. Першим у світі університетом, який надав можливість дистанційного навчання студентам, був Університет Фенікса (заснований у 1976 року в Аризоні), і до першого десятиріччя XXI століття він став найбільшою приватною школою в світі, де дистанційно навчалося близько 400 000 студентів.

Дистанційне навчання ми розуміємо як цілеспрямований інтерактивний процес взаємодії викладача та студента, що ґрунтується на використанні сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій,

які дозволяють здійснювати навчання на відстані, а отже, надає можливість отримувати освіту за місцем проживання, можливість організації процесу самоосвіти, планування та здійснення індивідуальної освітньої траєкторії залежно від власних можливостей і потреб [2, с.70].

В. Биков виокремлює такі різновиди дистанційного навчання: 1) традиційне дистанційне навчання, за яким учасники і організатори навчального процесу здійснюють взаємодію переважно асинхронно у часі, значною мірою, використовуючи як транспортну систему доставки засобів навчання та ін. інформаційних об'єктів системи поштового або телефонного зв'язку; 2) електронне дистанційне навчання, за яким учасники і організатори навчального процесу здійснюють переважно індивідуалізовану взаємодію як асинхронно, так і синхронно у часі, переважно і принципово використовуючи електронні транспортні системи доставки засобів навчання та ін. інформаційних об'єктів, комп'ютерні мережі Інтернет/Інтранет, медіа навчальні засоби та інформаційно-комунікаційні технології [1, с.191-192].

Асинхронний режим може охоплювати різноманітні засоби інформації, аудіо та відеолекції, але не обмежуватися ними. За допомогою асинхронного режиму навчання здобувачі освіти працюють у власному темпі та у зручний для себе час.

Синхронний режим означає співпрацю в реальному часі. Його перевага в тому, що можна залучати учасників до спілкування миттєво та у визначений час. Студенти можуть контактувати через засоби зв'язку безпосередньо з викладачами через відео- чи аудіозв'язок. До синхронного режиму навчання відносять вебінар, відеоконференцію, віртуальний клас, онлайн-тренінг, масові відкриті онлайн-курси, онлайн-літературу, блоги, форуми, чати, електронну пошту тощо.

Широкого розповсюдження за дистанційної форми навчання набула система Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) – платформа, що надає викладачам та студентам великий набір інструментів для дистанційного навчання. Сьогодні Moodle використовують найбільші університети світу. Система має близько 2 мільйонів зареєстрованих користувачів, 46 тисяч освітніх порталів на 70 мовах у 200 країнах світу.

Moodle надає здобувачам освіти безліч можливостей, з-поміж яких: доступ до навчальних матеріалів – текстів лекцій, завдань для практичних та самостійних робіт; допоміжні матеріали – підручники,

навчально-методична література, словники, довідники тестові завдання тощо; засоби, які використовуються для групової роботи здобувачів освіти – програма Big Blue Button, форуми, чати, вебінари, семінари та ін.; перегляд результатів проходження навчального курсу, тестових завдань; скачування необхідних матеріалів, завантаження на платформу файлів з виконаними завданнями; використання календаря подій, спілкування з викладачем у чатах, форумах, особистих повідомленнях та інше.

Важливого значення для дистанційного навчання у форматі відеоконференцій та онлайн-зустрічей набуває застосування комп'ютерного додатка Zoom. Використання відеоконференцій на платформі Zoom мають певні переваги: проведення занять в режимі онлайн з можливістю обміну повідомленнями в чаті, а також збереження вебконференції у відеоформаті, що уможливорює зручність їх перегляду у будь-який час; проведення парної або групової роботи із використанням функції «сесійні зали», що дає можливість викладачеві, розподіливши студентів по залах, відвідувати ту чи ту групу, закривати залу та повертати студентів до загальної кімнати; надання у чаті посилань на навчальні матеріали, контрольні, тести (функція обмеження дозволяє надсилати посилання як групі, так і окремому студентові); демонстрація викладачем презентацій, відео та інших матеріалів на екранах студентів; виокремлення (за допомогою функції коментування) фрагментів тексту/схеми/малюнку для акцентуації уваги глядачів на тому чи тому завданні; передання управління студенту, що дозволяє в режимі «тут і зараз» оцінити, як він зрозумів тему чи виконав завдання, та своєчасно виправити помилки; відображення на інтерактивній дошці всієї необхідної інформації з теми.

За допомогою комп'ютерного додатка Zoom для здобувачів освіти можна організувати різні вебінари, зокрема: 1) *власне вебінар* підходить для проведення лекцій: викладач знайомить студентів із темою, використовуючи лише гарнітуру та слайди презентації; студенти після закінчення лекції можуть поставити запитання з прослуханої лекції в чаті; 2) *вебінар-дискусія* підходить для проведення як лекційних, так і практичних занять: передбачає наявність одного модератора (ним може бути викладач/студент/гість) та кількох експертів (запрошених гостей або студентів). Під час вебінару модератор контролює хід його проведення, організовує обговорення з певних питань; такий формат вебінару дозволяє слухачам ознайомитися з темою та

кількома точками зору на певне питання; 3) *вебінар із залученням віддаленого гостя* також підходить для проведення лекцій, семінарів та практичних занять, наприклад, для віртуальної екскурсії на підприємство, в організацію чи установу. Сумісність онлайн-платформи Zoom з мобільними пристроями дозволяє співробітнику підприємства/організації/установи легко проводити екскурсії безпосередньо зі свого гаджету. Студенти мають можливість, перебуваючи у зручному для них місці, відвідати будь-який захід та обговорити його. Аналогічно можна організувати проведення лекцій від професіоналів з будь-якої точки світу, запросивши їх виступити.

У процесі дистанційного навчання варто застосовувати усі доступні сервіси та можливості для співпраці зі студентами: Skype, групові чати, дзвінки та конференції у Viber, Telegram, WhatsApp, електронна пошта, блоги, web-форуми, списки розсилки, wiki, файлообмінні мережі, соціальні мережі, потокові мультимедіа, IP-телефонію та інші.

Змішана форма навчання виникла в результаті поєднання очної та дистанційної форм. Сам термін *змішане навчання* (blended learning) уведено та визначено дослідниками С. Бонком та С. Гремом у 2006 р. після публікації «Довідника змішаного навчання». Змішане навчання є підходом, педагогічною й технологічною моделлю, методикою, що разом із онлайн-технологіями спирається на безпосередню взаємодію викладача й студентів в аудиторії [3].

Змішане навчання сприяє: розширенню освітніх можливостей студентів за рахунок доступності та гнучкості; урахуванню індивідуальних освітніх потреб; підвищенню мотивації здобувачів до освітньої діяльності, самостійності, соціальній активності, рефлексії; набуттю автономії викладача щодо подання матеріалу, вибору освітніх сервісів і платформ; розвитку інтерактивної взаємодії усіх учасників освітнього процесу а також його персоналізації.

Отже, організація навчання в умовах військового часу повинна, передусім, забезпечувати збереження життя і здоров'я студентів, водночас навчання має бути результативним, поєднувати різні форми – очну, дистанційну, змішану, ураховувати специфіку навчальної дисципліни, матеріально-технічне забезпечення, рівень цифрової компетентності викладача, здобувачів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Ю. Дистанційна навчання. *Енциклопедія освіти України* / АПН України; гол. ред. В. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 191–193.
2. Жевакіна Н. Технологія дистанційного навчання: сутність та особливості. *Вісник ЛДПУ імені Тараса Шевченка*. Луганськ : ЛДПУ імені Тараса Шевченка, 2003. № 4. С. 68–73.
3. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenavchanniabookletspreads-2.pdf> (дата звернення: 02.10.2022).